



Riigikohus  
info@riigikohus.ee

Teie 10.12.2024 nr 3-22-246/14/  
Meie 09.01.2025 nr 1.2-4/3151-3

### Arvamus asjas 3-22-246

Riigikohus on palunud Sotsiaalministeeriumil avaldada arvamust haldusasjas nr 3-22-246. Tallinna Halduskohus ja Tallinna Ringkonnakohus jätsid haldusasjas nr 3-22-246 kaebaja taotluse rahuldamata. Riigikohus võttis kaebuse menetlusse ja halduskolleegiumi 7.11.2024 kohtumääruse kohaselt anti asi lahendamiseks Riigikohtu üldkogule, sest haldusasja lahendamine eeldab põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse alusel läbivaadatava küsimuse lahendamist.

Viidatud kohtumääruse kohaselt tuleks halduskolleegiumi hinnangul üldkogul võtta seisukoht, kas põhiseaduse §-dega 12, 29 ja 32 on kooskõlas töötuskindlustuse seaduse (TKindIS) § 7 lg 2<sup>2</sup> ja § 9 lg 1 osas, milles need sätted näevad ette, et töötuskindlustushüvitise suuruse arvutamisel tuleb töötuskindlustusstaažina arvestada vanemapuhkuse kasutamise aega, mille eest kindlustatu saab töölepingu alusel töötamise või võlaõigusliku lepingu alusel teenuse osutamise eest tasu, mis on oluliselt väiksem töölepingu alusel töötamise või võlaõigusliku lepingu alusel teenuse osutamise eest saadud tasust, mida kindlustatu sai perioodi eest enne vanemapuhkuse kasutamist. Kui sätted tunnistatakse osaliselt põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks, oleks hüvitise arvutamisel võimalik arvestada vanemapuhkusele jäämisele eelnenud perioodi, mille eest isik sai tasu.

Märgime, et alates 1. juulist 2023. a kuulub Vabariigi Valitsuse seaduse § 63 lõike 1 kohaselt tööhõive- ja tööturupoliitika kavandamine ja elluviimine (sh töötuskindlustuse teemad) Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisalasse. Antud juhul on küsimus töötuskindlustuse skeemi kooskõlast põhiseadusega. Toodud põhjusel toetame Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi kohtule esitatavaid seisukohti. Sotsiaalministeerium toob siiski välja mõned antud asjas tähtsust omada võivad asjaolud.

Töötajal on töölepingu seaduse (TLS) § 19 punkti 1 kohaselt õigus keelduda töö tegemisest, kui ta kasutab puhkust. Üheks selliseks puhkuseks on ka vanemapuhkus (enne 1.04.2022 lapsehoolduspuhkus). TLS § 62 lõike 5 kohaselt on töötajal õigus saada vanemapuhkuse aja eest vanemahüvitist perehüvitiste seaduse (PHS) alusel. Samas ei ole PHS-i kohaselt jagatava vanemahüvitise (enne 1.04.2022 vanemahüvitis) saamise eelduseks vanemapuhkusel viibimine ehk vanemahüvitise saaja võib soovi korral töötada ja saada sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu. Saadav tulu on üldjuhul ka töötuskindlustusmaks objekt (TKindIS § 40 lg 1) ja selle maksimisega tekib isikul töötuskindlustusstaaž (TKindIS § 7 lg 1).

Vanemahüvitisel on kaks eesmärki – tagada isikule, kes kasvatab alla kolmeaastast last, asendussissetulek ning soodustada töö- ja pereelu ühitamist (PHS § 32 lg 1). Vanemahüvitise saamise ajal töötamise lubamine tähendabki töö- ja pereelu ühitamise soodustamist. Kehtiva

PHS-i kohaselt arvutatakse vanemahüvitis ümber, kui isik saab sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu, mis on suurem poolest hüvitise ülempiirist (PHS § 44 lg 1). Vanemahüvitise ümberarvutamisel jääb isikule alati alles vanemahüvitis hüvitise määra suurus (PHS § 44 lg 3), mis on eelmisel aastal kehtinud töötasu alammäär (PHS § 41). Seega võib teenida ükskõik kui suurt tulu, kuid vanemahüvitist makstakse teatud summas siiski edasi. Alates 1.01.2026 jõustuvad PHS-i muudatused<sup>1</sup>, mille kohaselt edaspidi jagatavat vanemahüvitist ei vähendata, kui isik saab sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu. Sama seadusega vähendatakse vanemahüvitise ülempiiri. Sotsiaalmaksuga maksustatava tulu teenimise piirangu kaotamine jagatava vanemahüvitise ajal leevendab vanemahüvitise ülempiiri vähendamist, sest võimaldab tulu teenimist jätkata vanemahüvitise suuruses kaotamata<sup>2</sup>.

Nagu ülal märgitud, siis tekib ka vanemahüvitise saamise ajal töötamise korral, kui makstud tasult on kinni peetud töötuskindlustusmaks, töötuskindlustusstaaz. See tuleneb ka TKindIS § 7 lõikest 2<sup>2</sup>, mille kohaselt tekib siiski ka isiku vanemapuhkusel viibimise aja eest töötuskindlustusstaazi, kui isikule sel ajal makstud tasudelt on kinni peetud töötuskindlustusmaks. TKindIS § 9 lõike 1 kohaselt võetakse töötuskindlustushüvitise suuruse arvutamisel töötamise kuudena arvesse viimasele kolmele töötamise kuule eelnenud üheksa töötamise kuud ja sel ajal isikule makstud tasud, millelt on kinni peetud töötuskindlustusmaks.

Soovime siinjuures välja tuua, et vanemahüvitist saav isik võib olla TLS-i mõttes ühest või kõigist enda (varasematest) töökohtadest vanemapuhkusel ja saada samal ajal mujalt kas töölepingu või muul alusel tulu, millelt peetakse kinni töötuskindlustusmaks (ehk tekib kindlustusstaaz). Kuid võib esineda ka olukord, kus vanemahüvitist saav isik ei ole ühestki enda töökohast vanemapuhkusel ja ta saab enda töökohal edasi töötades (k.a väga väikese koormusega) sealt tulu, millelt peetakse kinni töötuskindlustusmaks (ehk tekib kindlustusstaaz) või ei olegi isikul vanemahüvitise saamise ajal õigust TLS-i mõttes vanemapuhkusele (nt ta saab tavapäraselt tasu võlaõiguslike lepingute alusel vms) ja ta saab ka vanemahüvitise saamise ajal edasi sama või mõne teise võlaõigusliku lepingu alusel tasu (k.a väga väikest), millelt peetakse kinni töötuskindlustusmaks (ehk tekib kindlustusstaaz).

Ülaltoodust tulenevalt ei ole alla kolmeaastase lapse kasvatamisel makstava jagatava vanemahüvitise saamise eelduseks vanemapuhkusel viibimine – tulu (k.a kui see on oluliselt väiksem, kui vanemahüvitise saamisele eelnev tulu) võib saada nii ka juba varem isikul olnud töökohast kui ka mõnest muust allikast. Kui vanemahüvitise saaja töötab enda töökohal edasi (k.a väikese koormusega), siis ei viibi ta sellelt töökohalt vanemapuhkusel, vaid töötab. Seega tuleks sätete põhiseaduspärasust analüüsides arvestada ka muid olukordi, mitte lähtuda ainult vanemapuhkuse kasutamisest, sest see võib viia mõne teise võimaliku põhiseadusvastase olukorrani nt ebavõrdse kohtlemiseni vanemahüvitist saavate või alla kolmeaastast last kasvatavate isikute vahel, (a) kes on vanemapuhkusel ja saavad mõnest muust allikast väiksemat tasu ning (b) kes ei ole vanemapuhkusel, sest saavad väiksemat tasu enda (ainsast) töökohast või (ainsatest) töökohtadest.

TKindIS § 8 lõike 1 kohaselt on töötuskindlustushüvitise maksmise kestus seotud isiku töötuskindlustusstaazi pikkusega. Märgime, et kui vanemapuhkuse/vanemahüvitise saamise ajal tekkinud töötuskindlustusstaazi mitte arvestada kindlustusstaazina, siis võib just selles olukorras olla tegemist põhiseaduse §-s 32 sätestatud omandipõhiõiguse võimaliku riivega, sest töötuskindlustusmaks on selle aja eest siiski kinni peetud. Pikem töötuskindlustusstaaz on isikute jaoks soodsam kui lühem kindlustusstaaz (TKindIS § 8 lg 1). Tõlgendus, kus vanemapuhkusel olnud isik saaks ise valida endale soodsaima kindlustusperioodi, mis võetakse töötuskindlustushüvitise suuruse arvutamise aluseks, võib aga viia ebavõrdsete

<sup>1</sup> [Perehüvitiste seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus](#) (RT I, 12.12.2024, 2).

<sup>2</sup> Vt ka perehüvitiste seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus 507 SE seletuskiri. Kätesaadav: [Eelnõu - Riigikogu](#).

olukordadeni, kus nt ka mõni muu isik, kes saab teatud ajal enda tahtest sõltuvalt või mittedõltuvalt (nt vanemapuhkusel mitteolnud alla kolmeaastast last kasvatav isik või põhitöökoha kaotamine, muul põhjusel väikese koormusega töötamine, lähedase või vanema kui kolmeaastase lapse hooldamine vms) varasemaga võrreldes oluliselt väiksemat tasu, soovib valida endale soodsama hüvitise arvutamise aluseks võetava kindlustusperioodi, kui tal TKindIS-i kohaselt õigust oleks.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)  
Helen Tralla  
osakonnajuhataja

Reet Kodu  
Reet.Kodu@sm.ee